

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ר נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת בחמה ליבוביץ
שנת העשרים וארבע

פסקים 'א' - 'ז'

שמיני (תשכ"ה)

א. א' ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל.
רש"י ד"ה ולזקני ישראל, להשמינם שעל פי הדבור אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו: מאליו נכנס.

1. מה קשה לו בפסוקנו?

2. ומקשים: ולמה לא יפרשנו רש"י כמו שפרש בשמות י"ב, כ':
ד"ה ויקרא משה לכל זקני ישראל, והם יאמרו לקחל.

ישב קושיתם.

ב. ו' ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו
ראב"ע: וטעם "ויאמר משה" - כאשר הראיתוך (בר' כ"ד מ"ז) "ואשאל אותה" ומעמו:
וכבר אמר להם משה: זה הדבר עשו, שיתנו שעיר לעגל וכבש ושור ואיל, אז יראו להם כבוד ה'.

והשנה נכריו:

בראשית כ"ד י"ד ד"ה אותה הוכחתו ורבים יתמהו באמרם, שלא שאל (= העבד) כהגון, ולא ידעתי למה, כי אלן היתה בערת אחרת שתשקחו ותשקה לגמליו, ומצאה שהיא ממשפחה אחרת (= שלא ממשפחת אברהם) היה עוזב אותה ולא הפסיד כלום, כי (פסוק כ"ג) "ויאמר בת מי את", פרושו וכבר אמר לה קודם שיתן לה כלום, וכן אמר (פסוק מ"ז) "ואשאל אותה... ואשים הנזם".

שמות ל"ג ד' ד"ה וישמע העם את הדבר הרע: ומחוי? הוא הכתוב אחריו (פסוק ה') "אמור אל בני ישראל... (עד סוף הפסוק); וכמוהו (שמות ד' י"ט) "ויאמר ה' אל משה במדין". וכבר פרשתי (תהלים ע"ח כ') "הגם לחם יוכל תת" (ראב"ע שם: "לחם" הוא הבשר כמו "את קרבני לחמי לאשי") והעד "אם יכין שאר לעמו" שהטעם כפול כי "שאר" כמו בשר. כי כמוהו (שם ע"ח כ"ג) "ויצו שחקים ממעל" - וכבר צוה שחקים, וככה זה. ואין צורך לתקון הגרונם: שיעשו ככה תמיד.

רמב"ן ב' ד"ה ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר: ור' אברהם אמר, כי טעם (פסוק ו') "ויאמר משה" שכבר אמר להם: "זה הדבר... ואם כן - יתכן שיהיה שעור הפסוקים האלה כך: (א) "ויקרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל". (ב) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו ויקרא אליכם כבוד ה'". (ג) "ויאמר אל אהרן: קח לך עגל: ואל בני ישראל תדבר לאמרו: קחו שעיר עזים לחטאת".

והנה קצר בתחילה ופרש בסוף.

ואיננו נכון. אבל אחר שהזכיר להם הקרבות (פסוק ה') "ויקחו את אשר צוה משה" חזר ואמר להם (פסוק ו') "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" שיקריבו הקרבות על הסדר שיצוהם...

1. מהו הקשי בפ' ו' שאותו מנסים שני הפרשנים ליישב?
2. מהי הדרך בה הולך ראב"ע גם במקומו, גם בשם ד' י"ט; ל"ג ד'; בר' כ"ד כ"ג, תהלים ע"ח?
3. הסבר מה מאלצו בכל אחד מן המקומות האלה ללכת בדרך זו! היש אפשרות באחד המקומות ליישב את הקשי מבלי ללכת בדרך זו?
4. הסבר את דברי הרמב"ן המסומנים בקו.
5. מהו הגורם לדחית הרמב"ן את פרוש הראב"ע ("ואיננו נכון")?
6. כיצד מיישב הרמב"ן את הקשי שבפ' ו' ובמה נאמן הוא בזה לשיטתו בכמה מקומות בפרושו?

ג. ו' ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו
וירא אליכם כבוד ה'.

אך החיים: - ונראה שיכון לומר על המשעשה שהזכיר הכתוב בסמוך לכתוב (פסוק ה') "ויקרבו אל העדה ויעמדו לפני ה'" - וקדק הכתוב לומר "לפני ה'" ולא לפני "אהל מועד", גם לא היה צריך לומר, שהרי אמר בסמוך (פ' ה') "ויקחו את אשר צוה משה אל פני אהל מועד"; אלא יוצא לומר שהכינו עצמם השלמות והמושכל והערכת עמידתם שהיא "לפני ה'", ובחינה זו היא השגת תכלית השלימות כמאמר דוד (תהל' ט"ז ה') "שויתי ה' לנגדי תמיד" (כי מימיני בל אמרם) כי בזה לא

ימוט, "מימינו" שהיא התורה - "כי" אין ישיבת האדם ותנועתו ועסקיו
והוא לבדו בביתו כשישבתו. ותנועתו ועסקיו והוא לפני מלך גדול"
(המובאה הזאת מדברי הרמ"א שולחן ערוך אורח חיים א' א') ומכל שכן לפני
מלך מלכי המלכים.

וכשהשכיל משה במעשה זה, אמר להם: "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" - פירושו
צוה ה' שתעשו אותו, שתהיו תמיד מעריכים בדעותיכם כי אתם עומדים לפני
ה' "וירא אליכם כבוד ה'".

עוד יכון בכלל אומרו "לפני ה'", שלא היה מסך מבדיל בינם לבין ה', כדכתיב
(ישע' נ"ט ב') "כי אם עובתיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם", וזה
יגיד שהיו שלמים עם ה'.
וכי זה ידויק על נכון אומרו "זה" על מעשה האמור בסמוך.

1. מה קשה לך בפ' נ'?

2. במה שונה פירושו גם מפרוש הראב"ע גם מפרוש הרמב"ן דלעיל ומהי
הראיה לפרושו מלשון הכתוב?

ד. ז' ויאמר משה אל אהרן: קרב אל המזבח.

ספרא ז': ויש אומרים: היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו. אמר
לו משה: אחי, ממנו אתה מתירא? הגס לבך וקרב אליו. לכן נאמר: "קרב אל
המזבח".

רמב"ן: לדברי ספרא אלה ז' ד"ה קרב אל המזבח: ומעם זה, כי בעבור שהיה אהרן קדוש
ה' ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו,
כעבין שנאמר (תהלים נ"א) "וחסאתי לבגדי תמיד", והיה נזמה לו כאלו צורת
העגל שם מעכב בכפרותיו, ולכך אמר לו משה "הגס דעתך", שלא יהיה שפל רוח
כל כך, כי כבר רצה ה' את מעשיו.

מהי דרך הרמב"ן בפרושו את מדרש חז"ל הנ"ל?

(והשוה לדרכו בפרוש מדרשי חז"ל:

רמב"ן בראשית י"א כ"ח ד"ה על פני תרה החל מן "כי אברהם אשר
נולד בכותא חלק על דעת ההמון...". עד "כזברי
רבותינו".

רמב"ן בראשית ל"ז ט"ו ד"ה וימצאהו איש ביחוד מן "ולהודיענו
עוד כי הגזרה אמת...".

רמב"ן בראשית ל"ז ט"ז ד"ה בסעור מזה.

תשובות לשלוח לנחמה ליבוביץ ירושלים קרית משה

שאלות בטעמי המקרא העורך: מ. פרלמן

גמרא קידושין ל' א': לפיכך בקראו ראשונים "סופרים", שהיו סופרים כל האותיות
שבתורה, שהיו אומרים: וא"ו דגחון (ויקרא י"א מ"ב) חציין של אותיות של
ספר תורה, דרש דרש (ויקרא י' ט"ז) חציין של תיבות, והתגלה (ויקרא י"ג ל"ג)
של פסוקים...

בעי רב יוסף: וא"ו דגחון מהאי גיטא או מהאי גיטא?
אמר ליה: ניתי ס"ת ואימנינהו. מי לא אמר רבה בר בר חנה:
לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומצאו?
א"ל: איבהו בקיאי בחסירות ויתירות אנו לא בקיאי...

בעל תורה תמימה ל- י"א מ"ב: וייתכן דלרמז זה בא הוא"ו דגחון רבתא. אמנם
כבר עמד למגין ואין מספר החצי כאן מכוון, ואין ספק שזה הוא ספני
שאר אנו בקיאי בחסרות ויתירות כמו חכמי התלמוד.

בעל תורה תמימה ל- י"ג ל"ג (והתגלה) וייתכן דלסימן חדגר בא כאן ושם גימ"ל
(וא"ו) באותיות רבתיות. אמנם צריך עיון, דבחומשים אצלינו נסמן בפרשת
צו על הפסוק "ויאפד לו בן" (ח' ד') חצי תורה בפסוקים...

גם בעל מנחת שי דן בשאלה הזאת ואומר: ...ועדיין אין דעתי נוחה בזה... ותשבי
יתרץ.

1. לשם מה ספרו הסופרים את מנין הפסוקים, חתיבות ואפילו את האותיות?

2. איזה פירוש ניתן כאן בעל תו"ת לאותיות רבתיות?
האם ידוע לך פירוש בכיוון אחר (למשל בפסוק של "שמע ישראל")?

3. מהו הקושי, עליו רומזים בעל מנחת שי ובעל תו"ת?